

TELEGRAFUL ROMANU.

№ 92. ANULU XV.

Telegrafulu este de done ori pe septemana : joi'a si Duminec'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. ear pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8. fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inserate se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 16/28 Novembre 1867.

Sabiu, 15 Novembre.

In nrulu 89 alu acestei foi amu aretatu disproporitiunea in reprezentantia universitatiei, si amu sustinutu, ca in intielesulu drepturilor trebuie sa fia reprezentata populatiunea intraga din fundulu regiu, pana candu mai susta universitatea.

Hr. Ztg. in nrulu seu 276, prin vre-o cate-va espressiuni de „ungehaltenen Ton“ si altele de felulu acest'a, arata o neplacere forte mare, ca Tel. Rom. in nr. 89 discut'a tem'a compunerii universitatiei dupa cum este ea adi compusa si trece de aci la presupuneri basate pre aceea ce voru fi „gandindu romanii“, candu ceru a fi egalu indreptatiti dupa „numerulu capeteloru, unu lucru, ce nu li lu va pute implini neci unu regimu.“ Acesta tema o desvolta apoi in nrulu ei, H. Ztg., 277 in unu articulu deosebitu, avendu in vedere si corespundintia din nrui nostri premergatori.

Candu desbatemu cestiuni de natura celoru atinse, trebuie sa avemu in vedere realitatea in care traimu, chiaru si din punctele ei de manecare mai restrinse. Si asi' dapa- ce e odata principiulu egaliei indreptatiri bazea cea mai larga, va se dica **p r i n c i p i u l u**, pre care ne aflamu astadi: — situatiunea noastra interna, seu vomu privo incatu atinge uniunea, ca fapta simpla seu ca fapta neimplinita, in ambe casurile atatu art. I din legile ardeleni dela 1848, catu si alu VII din legile unghene din acelasi anu, dau dreptulu fundamentalu, pentru pretensiunile nostre fatia cu celelalte nationalitati. Un'a si alt'a din legile citate, nimicescu legile, cari suntu in contradicere cu egalitatea drepturilor. Prin urmare, tote legile formale, cari suntu eflussulu legiloru fundamentale, ce aveau de temeiu a-suprirea nationalitatiei romane, suntu o contradicere a celoru mai sustinu contradicerele, atunci constitutionalismulu e o cladire sparta, prin care voru susti necontentitu venturile privilegieloru si voru ologi activitatea unei insemnate populatiuni in defavoarea statului.

A constat'a unu astfelu de reu, carele aduce si mai mari rele societatiei nostre, nu scimu pentru ce aru fi unu „tonu nepotrivitu“, pentruca :

a) acest'a o constatar'a si vaierara insusi condeie sascesci in Sieb. Bl. (si H. Z. nr. 277 recunosc'e in principiu.)

b) bazele din cari s'au desvoltatu institutiunile fundului regescu, de jure, nu puteau eschide pre romani dela exercitarea drepturilor cetatienesci si

c) prin urmare, romanii candu pretindu drepturile lor nu pretindu gratia, neci facere de bine, care sa li se dea de pom'na si sa o ia cine-va, dupa cum i se da; ei fiindu ca traimu acum, celu putinu asi' se dice, in unu tempu, carele nu da si nu ia drepturi, ci le lasa tuturoru de o potri-va : asi' si romanii cu tota staruintia au datoriu sa insiste, ca drepturile ce li s'au detinutu, si cari nu se pota prescrie, pana candu traiescu poporul, sa le pota exercita iera, si sa nu fia impedeati dela ele prin mesuri de legi contrarie dreptului convenitu.

Dara Hr. Ztg. neci nu sta indelungu la acesta tema, ci trece mai bucurosu la proportiunea capeteloru, caci acest'a i se pare mai usiora de exploatatu in contra noastra. Sa-i urmamu dara si in privintia acestei cestiuni.

Sa repetimu aici ca Hr. Ztg. de cate-ori se impede de cestiunea egaliei indreptatiri a romaniloru si scote supositiunile ei din presupuneri despre „cugetele romaniloru“ si apoi sa constatamu ca se folosesc de oresi care siritia, candu dice ca romanii voru ca tote locurile de deputati si ampoiati sa

le ocupe dupa capete, adeca dupa numerulu sufleteloru. Cu tota propunerea noastra de a pastra seriozitatea pana la finea acestoru sire, candu vedemu unu articulu ca celu din nr. 277 intitulatu : „Ueber die Beamten=Proportion der Nationalitäten in Siebenbürgen“, carele trat'za specialminte cestiunea ampoiatiiloru dupa numerulu capeteloru, — nu putemu suprime unu surisu, la amesteculu celu mare ce-lu vedemu in acelu articulu. Aci asli poesia turnata in matematica seu matematica in poesia, aplicata la politica, va se dica adunat'za elementele cele mai eterogene din lumea intelectual'a. Si sa vedi ca nu a gacit'o reu pacal'a, pentruca numai pre calea astorafeliu de licentie poetice se pota escamota proportiuni, ca cele din mentionatulu articulu, dupa cari proportiuni romanii suntu 6 parti, secui 3, magiari 2 si sasi 1. Adeca 6 parti romani, 6 parti magiari-secui si sasi, seu numerulu romaniloru e egalu cu alu neromaniloru seu in cifre : 1,200,000=500,000+170,000 seu 1,200,000=670,000.

Ne intorcemu dela comic'a articolulu din „Hr. Ztg.“ iera la seriozitatea cestiunii si dicemu, ca deca desu mentionatulu articulu a sciutu escamota prin matematica falsitatea proportiunii numerulu romaniloru, pot'va elu escamota de pre capetele romaniloru purtarea greutatiloru contributiionale, cari se ceru dupa capete ? put'va escamota contributiunea in recruti, carea se face cate odata mai multu ca dupa capete ? Si dela cine se ceru aceste dou'e sarcini insemnate in ori ce statu si cari dau nervum rerum gerendarum, nervum reipublicae ? Dela omeni, cari per excellentiam porta o economia estinsa de vite, carea e mai departe isvorulu unui negotiu viu de produse crude pre tota marginea tieriei, catu tine fundulu regiu; dela omeni cari insii invertescu cea mai mare parte a negotiului cu acele produse precum si cu alte ; dela industriasi nostri, cari pre langa tote opressiunile facute in trecutu, cu unu cinismu fara de esemplu in istoria poporeloru, — totusi s'a desvoltatu si se desvolta incatu lifer'za articulu cunoscuti si recunoscuti pana in departare ; dela agricultorii, cari tina concurentia cu conlocutorii loru sasi intru harniciele unui agricultorulu, cu tote ca si asupra acestoru trecutulu a trebuita sa fia apesatoriu. Noi nu credemu ca-i va fi posibilu sa arete Hr. Ztg. ca acestea tote nu suntu si sa dica ca romanii suntu numai nise numeru cari nu insemna nimic'a, va sa dica nu le competu drepturi, ca la alti omeni. Noi la diferite ocazioni amu datu pre fatia tint'a noastra candu ceremu egal'a indreptatire pre bazea legiloru in vigore si asi' nu scimu pentru ce Hr. Ztg. ne substitue „cugete intunecose“ de pretensiuni dupa numerulu capeteloru. Statistic'a Transilvaniei scimu ca o cunoisce si Hr. Ztg. si asi' deca va vrea ea ins'a pre sine sa nu se incele, atunci va sci ca romanii candu aru pretinde drepturi dupa capete, aru trebui sa aiba cu multu mai mari pretensiuni ; atunci aceste de acum aru fi numai procentele dela cele ce au sa pretinda.

Scaunulu Mercurei lu aduce Hr. Ztg. de unu argumentu, ca romanii fiindu acolo in majoritate, nedreptatiescu pre sasi. Noi multiamimu articolulu din Hr. Ztg. ca ne-a facutu atenti asupra acestui scaunu, si vomu reproduce numai actualitatea din acestu mentionatu scaunu. — Aci e dreptu ca romanii suntu in majoritate si inca precumpantore.

Dara majoritatea acest'a a vatematu pre sasi ca le alese de jude regescu unu s a s u ? a vatematu pre sasi ca a alesu totu ea unu jude scaunulu de nationalitate s a s e s c a ? a vatematu pre sasi, pentru ca intre oficialii scaunali se afla si doi romani ?

In Scaunulu Mercurei asi' dara, nu ca se vatematu dreptele pretensiuni ale sasiloru, dara, romanii

si vatemala prin largitiostatea loru cu drepturile proprie, interesele loru. Asi' e in Scaunulu Sebesiului, Orestiei asi' mai multu seu mai putinu in tote scaunele dea rendulu. Pentru ca Scaune, unde sa nu fia romani — si ceea ce trebuie sa o observamu deosebitu, romanii cu stari relativu bune, nu proletari, — celu putinu aprupe de jumetate, nu suntu, dara unde sa nu fia in magistrature seu in oficiele scaunale reprezentati de locu, se afla.

Hrm. Ztg. ne pune o intrebare seducatoare pentru cetitori sa-i vedemu, ca unde suntu individii calificati cari s'au respinsu dela officii ? Abstractu, dela impregiurarea, ca restauratiunile nu se facu regulat, prin care impregiurare si poporulu i se da ocaziunea de a-si alege dupa interesele sele si individiloru calificati de a se asedia in posturi corespunditoare de calificatiunea loru avemu sa spunemu, ca din individii calificati, fi de'ai fondului regiu ratecescu destui prin comitate, alti se ducu si mai departe, numai sa-si afle o subsistintia mai amesurata calificatiunii sele. Alti se ast'za notari comunali seu se tragu cu totulu in vietia privata. Si pentru ce o facu acest'a ? pentru ca multi sci a priori, ca centumviratele, cari se intregescu pre sine din seculi ca si fenicele din cenusia lui nu suntu compuse ca sa le dea vre-o sperantia, si apoi rabadarea nu e la toti omenii de o potri-va.

Si aici venimu la alta impregiurare, si adeca, sa cautamu si sa aflamu reulu iera in contradicteunea legei fundamentale de egal'a indreptatire cu cea formale din tempulu privilegieloru, din care contradicteune urm'za mai departe disproporitiunea in reprezentantia poporulu pana si in comunele mestecate, unde ori-cum sa fia numerulu locuitoriloru, reprezentantia, in numeru mai mare, trebuie sa constea din sasi ; la ce sa mai adaugemu, ca unu numeru insemnatu de comune romanesci suntu condemnat'e a purta numai greutatile publice, dara dela drepturile constitutionale suntu cu totulu eschise.

Deci, de ore-ce noi nu avemu „cugete ascunse“ candu ne descoperimu pretensiunile nostre c' numai egal'a indreptatire, amesuratu legiloru fundamentale in vigore ; de ore-ce in privintia numerulu damu o alta proportiune de cum ni se infatisieza in Hr. Ztg ; de ore-ce noi nu ne gandimu numai de numeru cari de in t e r e s e l e reale a acestoru numeri :

parerea noastra aru fi, ca „Hrm. Ztg.“ sa se lase de glume ne copte si nici la tempulu nici la locul loru, si dimpreuna cu noi sa recunosca tote fatalitatile, cari suntu de natura de a sterna indignatiune in romani, sa staruiesca cu noi alaturarea la indreptarea loru, atragendu atentiunea ministeriului reg. carele are bilu de indemnitate asupra tieriei nostre, pana la deslegarea cestiunii transilvanice, si sa-lu roge pre acel'a, ca referintiele cele vechi, cari nu se mai potrivescu nici decum cu bazea constitutiunii sa le inlocuiasca cu reforme adun cu taitoria, asi' incatu si populatiunea cea neindreptatita pana la 1848 sa se bucure de bunatatea egaliei indreptatiri.

In fine sa amintimu si de provocarea articolulu din Hr. Ztg. la unu domnu depntatu din diela din 1863/4, despre carele afirma ca a disu in diela : „Suntemu majoritate, sa ne folosimu de ea, caci altmintrea ne va ride lumea.“ Noi nu scimu sa fia disu asi' ce-va citatulu domnu. Dara deca a disu, forte bine a disu, si Hr. Ztg. carea cetese in inimole omeniloru, nu a fostu de asta data asi' de norocosa sa combine acesta *expressiune* cu lucrările deputatiloru romani in totalu, cari erau pre scrupulosi a pretinde mai multu pentru sine, decatu pentru alti. A disu forte bine dlu deputatu si romanii in punctulu respectarei egaliei indreptatiri a

66

